

УДК 796.615.825

Корягін В. М., Блавт О. З., Череповська О.А.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУП У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ЗВО

Розглянуто питання формування здоров'язбережувальної компетентності у фізичному вихованні ЗВО студентів спеціальних медичних груп, як чинника збереження та зміцнення їхнього здоров'я. У результаті наукового пошуку виявлено та систематизовано інноваційні підходи до цього процесу. Установлено, що упровадження інноваційних нововведень передбачає використання сучасних методик у теоретичному розділі та перебудови практичної організації пізнавальної та фізкультурно-оздоровчої діяльності задля забезпечення ефективності утворення здоров'язбережувальної компетентності у фізичному вихованні студентів спеціальних медичних груп.

Ключові слова: студент, спеціальна медична група, здоров'язбережувальна компетентність, фізичне виховання, інновації.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У Конституції України здоров'я людини визначено найвищою соціальною цінністю. Одним із пріоритетів діяльності вищих освітніх установ є забезпечення належного рівня психофізичного стану студентської молоді як потенціалу й ресурсу розвитку країни.

Проблема здоров'язбереження студентів, як ключового чинника успіху у їхній майбутній професійній діяльності, стала одним із чинників реформи системи освіти в Україні. Вагомість зазначеного обумовлена неухильним щорічним збільшенням кількості студентів спеціальних медичних груп (далі СМГ) [2; 6; 9]. Збереження й зміцнення здоров'я студентів ЗВО є винятково актуальним питанням сучасної педагогіки.

Визначальною детермінантою стану здоров'я студентів СМГ є набуття ними здоров'язбережувальної компетентності, яка є однією з базових у системі української освіти. Її формування позиціонується фахівцями як пріоритетна функція дисципліни "Фізичне виховання", що обумовлено гуманістично орієнтованою освітньою парадигмою.

Розробка стандартів третього покоління актуалізувала проблему здоров'язбережувальної компетентності студентів. У переліку ключових компетентностей, якими повинні володіти випускники вищої школи А. Ю. Григор'єв зі спів. [3], Н. Н. Завидівська [4], В. І. Столяров [7] виділяють компетентність здоров'язбереження, як першорядної обставини збереження здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За повідомленнями М. О. Носка зі спів. [9] належний рівень освіти, компетентностей і здоровий спосіб життя нині є одними із чільних чинників здоров'язбереження студентської молоді. Науковці звертають увагу на значущість переходу до парадигми здоров'я як засобу підвищення якості освіти і виховання.

Аспекти формування здоров'язбережувальної компетентності розкрито у наукових розвідках А. Ю. Григор'єва зі спів. [3], Н. Н. Завидівської [4], В. І. Столярова [10], М. О. Носка зі спів. [8]. Визначено, що процес набуття здоров'язбережувальної компетентності спрямований на покращення і зміцнення здоров'я студентів.

Зацікавленість питаннями здоров'язбережувальної компетентності студентів викликана соціальним замовленням суспільства на особистість, здатну до здорового способу життя. Узагальнювання емпіричних матеріалів [1; 2; 6; 9] свідчить, що останні роки відзначаються щорічним збільшенням студентів ЗВО, скерованих у СМГ. Установлено, що у науковому доробку практично відсутні дослідження питань здоров'язбережувальної компетентності щодо студентів СМГ.

З урахуванням зазначеного та з урахуванням скерування вітчизняної системи освіти на модернізацію, існує необхідність розробки позицій і напрямів упровадження інноваційних підходів у процес формування здоров'язбережувальної компетентності студентів СМГ, що дає змогу його інтенсифікувати й перевести цей процес на якісно новий рівень.

Мета роботи – виявлення інноваційних підходів до формування здоров'язбережувальної компетентності студентів СМГ у процесі фізичного виховання у ЗВО.

Завдання дослідження

1. Здійснити теоретичний аналіз понятійного апарату та основних дефініцій дослідження.
2. Виявити можливості інноваційних підходів до формування здоров'язбережувальної компетентності студентів СМГ у процесі їхнього фізичного виховання.
3. Визначити напрямки використання інновацій в освітніх програмах фізичного виховання студентів СМГ для формування їх здоров'язбережувальної компетентності.

Методи дослідження: теоретичний аналіз, систематизація, порівняння, узагальнення даних науково-методичної та спеціальної літератури, аналогія, аналіз, синтез, абстрагування, індукція.

Виклад основного матеріалу дослідження. В руслі нашої наукової розвідки вважаємо слушним здійснення аналізу змістового наповнення задіяних дефініцій. Інтеграцією наявних трактувань [3; 5; 7] з'ясовано, що "компетентність" розглядається як здатність, яка ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, навилах, які набуваються завдяки навчанню й яка виявляється в ефективному вирішенні проблем, що виникають у процесі діяльності.

У педагогічній літературі існує чимало трактувань здоров'язбережувальної компетентності. Установлено, що здоров'язбережувальна компетентність трактується як цілісне індивідуальне психологічне утворення особистості, спрямоване на збереження фізичного, соціального, психічного здоров'я учасників навчально-виховного процесу. Це передбачає задоволення природних потреб у руховій активності і забезпечення на цій основі необхідної їм фізичної дієздатності задля збереження і зміцнення здоров'я студентів [3; 5; 7].

Як зазначають Л. М. Волкова зі спів. [1], при цьому при достатній мотивації здоров'язбережувальна компетентність забезпечує самореалізацію, самозбереження та самовдосконалення особистості. Основна функція процесу оволодіння такою компетентністю полягає у забезпеченні не тільки набуття навичок і й знань, а й уміння їхнього використання задля збереження та зміцнення свого здоров'я [3]. Поняття здоров'язбережувальної компетентності об'єднує в собі не тільки когнітивну складову, а й мотиваційну, поведінкову систему ціннісних орієнтацій, усвідомлення її соціальної значущості й особистої відповідальності за результати власної діяльності [5].

Перейдімо до поняття "інновація", яке нині позиціонується як визначальна ознака педагогіки. Зокрема, у законі "Про вищу освіту" (2014) наголошено на необхідності модернізації освітніх заходів у закладах вищої освіти на основі інноваційного підходу [5]. Інноваційні процеси на сучасному етапі розвитку суспільства зачіпають в першу чергу систему освіти [7].

У педагогічній інтерпретації "інновація" передбачає нововведення для поліпшення ходу і результатів навчального процесу. Зокрема В. І. Столяров [10] пропонує інновації розглядати як зміну елементів основних процесів в освіті з метою їхньої раціоналізації, модернізації й евристичного рішення, які можуть бути впроваджені до педагогічного процесу.

Надалі наше дослідження скероване для реалізації ідеї того, що виявлення інноваційних підходів до формування здоров'язбережувальної компетентності студентів СМГ у процесі фізичного виховання, вимагає пошуку нових засобів досягнення його завдань. Узагальнюванням думок з приводу впровадження інновацій в контексті нашого дослідження встановлено, що з одного боку – ідеї, підходи, методи, технології, які дотепер не використовувались. З іншого – комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які мають прогресивний початок щодо формування нововведень й забезпечує ефективність формування здоров'язбережувальної компетентності студентів СМГ. Очевидно, це є основою посилення мотивації у студентів СМГ до занять фізичною культурою та самоудосконалення.

Зазначене узгоджується із сучасними тенденціями в галузі фізичної культури. Зокрема, Комітет з фізичного виховання та спорту, враховуючи Концепцію нової української школи, орієнтованої на реформування освіти, рекомендує основні напрями закладів освіти на 2017/2018 навчальний рік, а саме: створення інформаційно-освітнього середовища щодо фізичного виховання в закладах освіти, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, сприяння формуванню ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для її успішної життєдіяльності, вироблення навичок здорового способу життя та ціннісного ставлення до здоров'я; спрямування фахівців фізичного виховання на новий тип навчання – навчання інноваційне, з метою підвищення рівня з фізичного виховання в закладах освіти, формування у учнівської молоді засад здорового способу життя [5, 11].

Беззаперечно, виявлення інноваційних підходів до формування здоров'язбережувальної компетентності студентів СМГ у процесі їхнього фізичного виховання має стати якісно новим процесом організації пізнавальної та фізкультурно-оздоровчої діяльності. Останній повинен будуватись на основі новітніх наукових знань про здоров'я, здоров'язбережувальних та медико-біологічних принципів, кваліфікованого педагогічного забезпечення при активному використанні засобів фізичної культури у ході науково-обґрунтованої організації викладання, яка базується на сучасних наукових підходах.

У цьому аспекті заслуговують на увагу думки [2, 11], що інноваційна діяльність втілюється у розробці і впровадженні нових технологій організації процесу формування здоров'язбережувальної компетентності студентів СМГ в межах особистісно-орієнтованого фізичного виховання. Це є особливо актуальним, зважаючи на наявність відхилень у стані їхнього здоров'я.

Керуючись останнім, пропонується поряд із обов'язковими навчальними програмами інтегрувати у них варіативні індивідуальні форми. При цьому нам імпонує повідомлення А. Ю. Григор'єва зі спів. [3], що слід зробити процес фізичного виховання особистісно значимим, необхідним для кожного студента. За даними [6; 9], задоволення індивідуальних інтересів студентів передбачає змістове наповнення освітнього процесу відповідно до вибору студента, з урахуванням їхніх можливостей.

У руслі модернізації теорії і практики фізичного виховання студентської молоді передбачаються такі напрями реалізації окресленого. Перший – це орієнтація технології формування здоров'язбережувальної компетентності студентів СМГ на основі підвищення освітньої спрямованості їхнього фізичного виховання [3; 5]. Це передбачає збільшення теоретичної та методичної підготовки задля формування ціннісного ставлення до фізичної культури в аспекті їхнього здоров'язбереження. Відтак, зміст такої підготовки має інтегрувати сучасні соціальні та наукові досягнення. Останнє передбачає упровадження новітніх прогресивних методик задля підвищення ефективності процесу формування здоров'язбережувальної компетентності. При цьому перевага має бути надана освітньому, виховному та оздоровчому аспекту, у тому числі задіянням положень олімпійської педагогіки у цьому процесі.

Таким чином, модернізація процесу формування здоров'язбережувальної компетентності студентів СМГ на основі пріоритетного використання новітніх фізкультурно-оздоровчих технологій повинна бути відповідна соціально-психологічному та морфофункціональному статусу студентів, стилю та способу їхнього життя. При цьому вони повинні бути особистісно-значущими для кожного студента. Це забезпечується тим, що студент опановує способи діяльності у власних інтересах і можливостях, що виражається в його безперервному самопізнанні, розвитку необхідних сучасній людині особистісних якостей, формуванні культури здорового способу життя й відповідній поведінці. Така позиція узгоджується із даним А. Ю. Григор'єва зі спів. [3], В. І. Столярова [10], що тільки особистісно-орієнтований процес фізичного виховання створює сприятливі умови для забезпечення оволодінням здоров'язбережувальними компетенціями студентами.

Із даних позицій розробка та впровадження інноваційних технологій у процесі здоров'яформування студентів насамперед повинні бути орієнтовані на особистість, яка розвивається. Відтак, необхідна персоналізація процесу формування здоров'язбережувальної компетентності студентів СМГ. Це передбачає розвиток інтересу, формування умінь і навичок та пов'язаних з ними спеціальних знань здоров'язбереження. Відповідно до сучасних тенденцій розвитку освіти [7], цей процес повинен враховувати позицію студента і здійснюватися за принципом зворотного зв'язку.

Із цих диспозицій, здоров'язбережувальну компетентність відносять до першочергових, оскільки вони мають безпосереднє відношення до особистості, суб'єкта діяльності, спілкування та сприяють самопізнанню особистості [3; 5]. З урахуванням зазначеного, виділяємо алгоритм практичної реалізації персоналізованої технології формування здоров'язбережувальної компетентності студентів СМГ. Він передбачає:

- діагностику індивідуальних здібностей і проектування психологічної структури особистості студентів;
- прогнозування можливих змін в особистісному розвитку студентів при використанні тих чи інших засобів педагогічного впливу;
- контроль за результатами педагогічної діяльності;
- своєчасне коригування педагогічних впливів за даними контролю.

Обґрунтовуючи необхідність освоєння нововведень й упровадження їх у процес формування здоров'язбережувальної компетентності студентів з відхиленнями у стані здоров'я, зазначимо, що інноваціями ми не вважаємо окремі удосконалення. До інновацій зараховуємо ті нововведення, в яких втілено комплексне використання новітніх технологій й перебудови практики на шляху підвищення її ефективності. Таким чином, у визначеному керунку інтерес становить розроблення оздоровчо-фізкультурних технологій, упровадження яких у практику сприятиме реалізації цінностей здорового способу життя. Цілком закономірно, що результатом цього має стати розвиток у студентів потреби у фізичному самовдосконаленні, систематичних спортивно-оздоровчих заняттях, відповідальне і компетентне ставлення до свого здоров'я, формування у них цінностей здорового способу життя, що визначатиме їхню поведінку на основі мотивації до зміцнення свого здоров'я поряд із використанням інноваційних оздоровчих систем.

Наступним значущим питанням у визначеному керунку дослідження є використання інновацій в освітніх програмах фізичного виховання. Інноваційні можливості втілюються при використанні нових здоров'язбережувальних технологій і організаційних ресурсів. Вважаємо, що теоретична підготовленість передбачає набуття теоретичних знань з питань здоров'язбереження з урахуванням сучасних тенденцій розвитку галузі. У програмі повинно бути передбачено ознайомлення студентів СМГ з методиками релаксації, нескладними методиками медитації, заснованими на здатності психічної саморегуляції й самоконтролю, нетрадиційних оздоровчих гімнастик, тощо. При цьому використання нововведень у

теоретичних заняттях є засобом забезпечення поліваріантності й урізноманітнення їхнього змісту. Загалом змістова сутність теоретичних знань для формування здоров'язбережувальної компетентності визначається необхідністю цілеспрямовано формувати потреби у заняттях фізичними вправами, закріплювати звички піклування про власне здоров'я самостійно, сприяючи тим самим трансформації набутої здоров'язбережувальної компетентності в процес фізичного самовдосконалення студентів. У цьому аспекті заслуговує на увагу вплив інформаційних процесів на змістове наповнення теоретичних програм. Інтерактивність, інтенсифікація освітнього процесу, зворотний зв'язок – характерні переваги інформатизації процесу оволодіння теоретичними основами здоров'язбережувальної компетентності, які зумовлюють доцільність їхнього застосування. Нині помітно зросла кількість досліджень, предметом яких стало використання інформаційно-комунікаційних технологій, які базуються на досягненнях програмованого методу навчання і комп'ютеризації навчального процесу з фізичного виховання. Інтеграція нових інформаційних технологій у фізичне виховання студентів СМГ передбачає методичне забезпечення занять сучасними технічними засобами.

Як інноваційний вектор формування здоров'язбережувальної компетентності ми розглядаємо перспективу конверсії обраних елементів цього процесу й наукоємних технологій на основі базових цінностей фізичної культури і спорту. Така позиція узгоджується із повідомленнями [3; 7; 11], що перехід на новий якісний рівень освітньо-виховного процесу фізичного виховання не може здійснюватися без розробки інноваційних технологій. З цього кута зору, інновацією можна вважати кінцевий результат інноваційної діяльності, що відображається у створенні нового змісту, методів, форм організації освітнього процесу формування здоров'язбережувальної компетентності з використання новітніх наукових досягнень. Таке скерування узгоджується із даними [1; 9; 10], щодо упровадження інноваційних технологій у навчальний процес з фізичного виховання, як провідного завдання розвитку і вдосконалення програм у СМГ. При цьому ефективність застосування інноваційних технологій визначається ступенем індивідуалізації й диференціації програм залежно від стану здоров'я, фізичного розвитку і фізичної підготовленості студентів СМГ.

Висновки. Проблема здоров'язбереження студентів стала одним із чинників, що зумовили реформу вітчизняної освіти. Технологією забезпечення здоров'я студентів, й, поряд із тим, визначальною функцією дисципліни "Фізичне виховання" у ЗВО є формування здоров'язбережувальної компетентності студентів СМГ. Цей організаційно-педагогічний процес скерований на збереження та зміцнення їхнього здоров'я.

Підсумком наукової розвідки виявлено та доповнено дані щодо інноваційних підходів до формування здоров'язбережувальної компетентності студентів СМГ у процесі фізичного виховання у ЗВО. Установлено, що напрями якісної реорганізації процесу оволодіння студентами здоров'язбережувальною компетентністю полягають в упровадженні сучасних методик у теоретичний та практичний розділи цього процесу. З'ясовано, що це вимагає інтеграції новітніх наукових знань, сучасних досягнень й відображається в інноваційних технологіях формування здоров'язбережувальної компетентності студентів задля ефективної реалізації завдань їхнього фізичного виховання у СМГ.

Перспективи подальших розвідок полягають у розробці теоретичної моделі формування здоров'язбережувальної компетентності у процесі фізичного виховання студентів СМГ.

Використані джерела

1. Волкова Л. М., Евсеев В. В., Половников П. В. Физическая культура студентов: состояние и пути совершенствования : монография [2-е изд]. СПб.: СПб ГПУ, 2013. 153 с.
2. Гаркуша С. В. Сучасні тенденції у стані здоров'я дітей і молоді в умовах навчання. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2013. № 10. С. 7–11. doi:10.6084/m9.gshare.775315.
3. Григорьев А. Ю., Пономарев В. В. Формирование двигательной компетенции студентов в процессе физического воспитания в вузе. Красноярск: СибГТУ, 2011. 172 с.
4. Завидівська Н. Н. Фундаменталізація фізкультурно-оздоровчої освіти: аспект здоров'язбережувального навчання студентів : монографія. К. : УБС НБУ, 2012. 402 с.
5. Корягін В. М., Блавт О. З. Педагогічні умови формування рухової компетенції у фізичному вихованні студентів спеціальних медичних груп. Теорія та методика фізичного виховання. 2016. № 3. С. 3–7. doi: <http://dx.doi.org/10.17309/tmfv.2016.3.1164>.
6. Корягін В.М., Блавт О.З. Фізичне виховання студентів у спеціальних медичних групах. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. 488 с.
7. Носко М.О., Гаркуша С.В., Воеділова О.М. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні : монографія. Київ : СПД Чалчинська Н.В., 2014. 300 с.

8. Носко М.О., Грищенко С.В., Носко Ю.М. Формування здорового способу життя : навч. пос. К.: "МП Леся", 2013. 160 с.
9. Носко М.О., Єрмаков С.С., Гаркуша С.В. Теоретико-методичні аспекти зміцнення фізичного здоров'я учнівської та студентської молоді. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2010. Вип. 76. 243–247.
10. Столяров В.И. Теория и методология современного физического воспитания : состояние разработки и авторская концепция : монография. К. : Олимп. лит., 2015. 704 с.
11. Футорный С.М. Современные инновационные подходы к организации физкультурно-оздоровительной работы по формированию здорового образа жизни студентов. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2011. № 2. С. 28–33.

Koryahin V. M., Blavt O. Z. Chrepovska O. A.

THE INNOVATIVE APPROACHES FOR HEALTHY SAFETY COMPETENCES OF IN PHYSICAL TRAINING OF STUDENTS OF SPECIAL MEDICAL GROUPS IN UNIVERSITY

The most important determinants of the health of special medical groups students and one of the basic in the system of Ukrainian education is the level of health-saving competence formation. The aim of the study is to identify the innovative approaches to the formation of special medical groups students health-saving competence in the process of physical education in university. To solve the research problems, such theoretical methods were used: theoretical analysis, systematization, comparison, generalization, analogy, analysis, synthesis, abstraction, induction. According to the results of the study health-saving competence is interpreted as a holistic individual psychological formation of the individual, aimed at preserving the physical, social and mental health of the participants in the educational process it was established. The innovative approaches to the formation of the health-saving competence of special medical groups students in the process of physical education in universities require the search for new means to achieve its tasks detection as necessary for detection. The direction of qualitative reorganization of the process of mastering the appropriate level of health-saving competence is the introduction of modern methods into the theoretical and practical sections of this process. It is revealed that the process consists of integrating the latest scientific knowledge, modern achievements of related sciences and is reflected in the innovative technologies of forming health-saving competence of students for the effective realization of the tasks of their physical education. The acquirement of health-saving competence the latest scientific knowledge of health, health and biomedical principles, and qualified pedagogical support for the active use of physical education through a scientifically sound teaching organization based on modern scientific approaches should be based. As a result of scientific research, innovative approaches to this process have been detected and systematized.

Keywords: *student, special medical group, physical education, health-saving competence, innovation.*

Стаття надійшла до редакції 08.03.2018 р.